

**ІВАН КРИП'ЯКЕВИЧ ЯК ДОСЛІДНИК І
ПОПУЛЯРИЗАТОР ІСТОРІЇ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО
КНЯЗІВСТВА: ОГЛЯД БІБЛІОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ ТА
ДОВІДКОВИХ МАТЕРІАЛІВ ПРО АРХІВНУ СПАДЩИНУ**

У статті розглядаються праці І. Крип'якевича, присвячені княжій добі, а також вказано найважливіші бібліографічні посібники з цього питання. Проведено певний аналіз архівної спадщини І. Крип'якевича з проблем історії та культури західноукраїнського регіону.

Ключові слова: І.Крип'якевич, Галицько-Волинське князівство, бібліографія.

Іван Крип'якевич відомий саме як дослідник історії України та її народу. Влучно сказав про різноманітність українознавчих зацікавлень його учень Омелян Пріцак, довголітній директор Українського наукового інституту Гарвардського університету, в останні роки життя – іноземний член Національної академії наук України: “І. Крип'якевич займає спеціальне місце в українській історіографії. Він учений надзвичайно широкого діяпазону. Він не тільки історик усіх епох, археограф, історіограф, історіософ, і немає ділянки у всіх сферах історії української культури, де б він своїми роботами не вніс значного вкладу”¹.

І. Крип'якевич був не просто одним зі студентів Михайла Грушевського, а й увійшов до числа його найкращих учнів. Вступивши до університету, який тоді носив ім'я цесаря Франца І, на філософський факультет, він слухав лекції М. Грушевського, працював у його семінарі, освоював дослідницьку методуку, укладав довідковий апарат до другого і третього томів “Історії України-Руси”, значна частина яких присвячена середньовічній Галичині й Волині. Саме на цей час і припадає процес формування молодого історика.

¹ Пріцак О. Іван Крип'якевич (1886–1967): (У першу річницю смерті Івана Крип'якевича) *Український історик*. 1968, № 1–4 (17–20), с. 86.

Мета цього огляду – коротко зупинитись на працях І. Крип'якевича про княжу добу історії Галичини та Волині, вказати найважливіші бібліографічні посібники з цього питання, а також на підставі інвентарного опису, який опрацював Ярослав Федорук², дати загальне уявлення про архівну спадщину І. Крип'якевича з проблем історії та культури західноукраїнського регіону княжої доби. При цьому термін “Галицько-Волинське князівство” застосовується так, як це зроблено в обох посмертних виданнях підсумкової праці історика під такою назвою: йдеться не лише про об'єднану державу князя Романа і Романовичів (1199–1340), а й передумови утворення князівства, зокрема, – про найраніші відомі племінні та державні утворення Волині й Галичини, починаючи з перших писемних згадок про ці краї³.

Матеріали, що стосувалися наукової роботи, дослідник збирав і зберігав, зокрема: рукописи статей, брошур і книжок, бібліографічні описи на картках, нотатки з джерел та їхні копії, листування, в якому є також повідомлення про друковані праці, їх плани та відгуки на них. Це дуже полегшило впорядкування бібліографічного покажчика, який уклав довголітній працівник відділу бібліографії наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України Олександр Кізлик (1910–2007)⁴. Фактично, видання здійснено у співавторстві з І. Крип'якевичем, від якого упорядник отримав інформацію про статті без підпису або надруковані під псевдонімами, а також примірники видань, яких не було ніде, крім бібліотеки автора. Вони трактувалися як “буржуазні” й “націоналістичні” і на той час були запроторені до спецфонду, де залишалися до кінця 80-х років.

Перелік найважливіших праць вченого подано у статтях про нього в енциклопедіях та довідниках. Рукописна версія доробку І. Крип'якевича є в його особовій справі в Інституті

² *Архів Івана Крип'якевича. Інвентарний опис. Упорядник Я. Федорук.* Київ; Львів 2005.

³ Крип'якевич І. П. *Галицько-Волинське князівство.* Київ 1984, 174 с.

⁴ Бібліографія друкованих праць Івана Крип'якевича. *Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність.* Львів 2001, вип. 8, с. 73.

українознавства НАН України, який нині носить ім'я академіка. Усі ці ранні бібліографії важливі, головню, для пізнання професійного шляху історика. Натомість практичним посібником для дослідників спадщини І. Крип'якевича, зокрема, – тієї її частини, яка присвячена Галицько-Волинському князівству, стала бібліографія, видана вже в незалежній державі, у збірнику “Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві”⁵. Роман Крип'якевич при упорядкуванні цього видання уклав новий покажчик на підставі картотеки родинного архіву батька. Важливі доповнення внесли Лариса Головата (про видання 1941–1944 рр.), Ярослав Ісаєвич (головню про діаспорні публікації на підставі фондів бібліотек США і Канади, в тому числі посмертні). Ряд доповнень вніс Феодосій Стеблій. Доступні у Львові позиції звірила de visu Марія Ковальчук⁶.

Оцінюючи цю бібліографію, треба сказати, що вона є найповнішою щодо всіх більших книжкових видань і враховує майже всі брошури та статті, зокрема дуже важливі статті “Галицько-Волинське князівство та військо княжих часів”, написані на замовлення Василя Сімовича для систематичної частини “Книги знання” Української Загальної Енциклопедії. Історію Галицько-Волинської держави, на відміну від М. Грушевського, І. Крип'якевич розглянув до 1387 р.⁷ Ці статті не увійшли до бібліографії Олександра Кізлика у зв'язку з тодішніми вимогами радянської цензури, натомість Р. Крип'якевич не ввів їх до своєї бібліографії, напевне, через їх відсутність (зі зрозумілих причин) у бібліографічній картотечі самого І. Крип'якевича.

Питання про дальшу роботу над повною бібліографією праць І. Крип'якевича неодноразово обговорювалося у відділі історії середніх віків Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича, працівники якого взялися опрацьовувати окремі напрями доробку

⁵ Бібліографія друкованих праць..., с. 19–72.

⁶ Там само, с. 74.

⁷ Аналіз боротьби за Галичину в 1340–1387 рр. і процесу приєднання галицьких земель до Польщі увійшли до розділу “Під Литвою і Польщею”, отже, як у М. Грушевського, а не як в енциклопедичній статті самого І. Крип'якевича 1935 р. Див.: Крип'якевич І. Галичина: Княжі часи (до 1387 р.) *Українська Загальна Енциклопедія*. Львів; Станіславів; Коломия 1935, т. 3, с. 641–642.

вченого. Зокрема, відзначено, що в бібліографії 2001 р. ряд видань зафіксовано не *de visu*, оскільки їх свого часу не вдалося виявити у доступних упорядникам бібліотеках. У доповненому, вдосконаленому виданні була й інформація про особливості окремих унікальних примірників, праць вченого, зокрема тих, у яких є дарчі написи, а також збережені в автора повні примірники книжок, наклад яких покалічила цензура.

Ряд праць, в основному статей та брошур, не могли увійти до бібліографії 2001 року, оскільки у наявних примірниках не було вказано місця видання, або це були передруки без зазначення, за яким текстом і коли вони зроблені. У деяких публікаціях дати неправильні. Хоча остання бібліографія налічує 906 позицій, вона вимагає доповнень і уточнень.

У 1905 р. І. Крип'якевич опублікував перші чотири наукові статті, серед яких коротка розвідка “Де був Дем’ян тисяцьким? (Причинок до історії урядів в Галичині першої половини XIII віку)” і вісім рецензій⁸.

Після закінчення університету в 1909 р. і отримання в 1911 р. ступеня доктора філософії. І. Крип'якевич працював у бібліотеці Наукового товариства ім. Т. Шевченка, вів велику громадську роботу, багато років заробляв на життя як гімназійний викладач, однак головним для нього була наукова робота. Він готував науково-популярні праці, серед яких, наприклад, короткий нарис про Львів⁹. Це перший орієнтований на широке коло українських читачів виклад про Львів, де підкреслено значення княжої доби, яку польські автори свідомо замовчували або применшували. Хоча текст писався ще задовго до появи наукових досліджень історика про Галицько-Волинське князівство, основні питання історії міста викладено уже з тих позицій, які він пізніше розвивав у своїх підручниках з історії України, а наприкінці життя – у згаданій підсумковій монографії про Галицько-Волинське князівство. В огляді історії Льво-

⁸ Крип'якевич І. Де був Дем’ян тисяцьким? (Причинок до історії урядів в Галичині першої половини XIII віку). *Записки Наукового Товариства імені Шевченка*, Львів 2001, т. 67, с. 1-3.

⁹ Його ж. Львів. Його минувшина й теперішність. *Календар “Просвіти” на 1910 рік*. Львів 1909, с. 60–83.

ва високо оцінена, зокрема, діяльність короля Данила: “Се був той князь, що по довгих роках замішання привернув лад і спокій в Галицькій землі; він відпер поляків і угрів, що хотіли поділити між себе Галичину, здобув Люблінську землю, розширив своє пановане аж за Карпати і мало що не злучив в своїх руках всеї України”¹⁰.

Тим часом почалася Перша світова війна, в якій Українські Січові Стрільці виступили на боці Австро-Угорщини. Австрійські війська в 1915–1916 рр. зайняли Холмщину і Західну Волинь. Бюро культурної допомоги для окупованих земель очолював І. Крип’якевич¹¹. Важливо було донести українцям Волині й Холмщини освітні матеріали про спільність їхньої долі з усією Україною. У газетах “Українське слово” (1915) та “Свобода” (1918) надруковані статті, присвячені ранній історії західних земель (Волині та Галичини) до виникнення Галицько-Волинської держави та пізніше у її складі, призначені, головню, для тих інтелігентів, які вели освітню роботу у волинських селах. Тому І. Крип’якевич не випадково підкреслював внесок Волині у створення Галицько-Волинської держави. За його словами, волинським князям належало “авторство великої політичної ідеї – з’єднання Волині та Галичини в одну державу. В той час галицькі князі спершу були оборонцями окремішності Галичини у вузьких територіальних границях. Волинські володарі, навпаки, бажали великої та міцної держави і Романові Мстиславичу вдалося все ж таки з’єднати обидві землі. До державницької ідеї долучилося й волинське боярство, яке вірно й міцно стояло при своїй княжій родині і ніколи її не залишало, навіть у таких тяжких хвилинах, коли через малолітство князів держава ставала здобиччю сусідів. Розуміння потреби сильної династії – ідею цілком новочасну також передала нам у спадщину волинська земля”¹².

У роки визвольних змагань особливо гостро постало питання про створення підручників і популярних посібників,

¹⁰ Крип’якевич І. Львів. Його минувшина..., с. 60.

¹¹ Його ж. Спогади (Автобіографія). *Україна...*, с. 113.

¹² Передрук: Крип’якевич І. Українська Волинь. Минувшина і теперішність. *Україна...*, с. 216–218.

завдяки яким широкі маси українців могли довідатися про всю історію народу, ті традиції державності, відновлення якої стало на чергу дня. І. Крип'якевич мав письменницький хист й уклав дві збірки нарисів для шкільної дітвори. Це книжки “Шляхами слави українських князів” (Львів; Київ, 1918, 67 с.; видавництво “Українська книжка”, яким керував Антін Крушельницький, друк львівський) та “Оповідання з історії України для нижчих клас середніх шкіл. Перша частина: княжа доба” (Львів, Київ, 1918, 84 с.; спільне видання “Вернигори” та “Української книжки”, друк також львівський)¹³. У першій збірці вміщено нариси (серед них два про військо княжих часів, X–XIII ст., два нариси про княжі столиці – Галич і Львів) та окрему статтю про герб. У другій цінною є спроба в доступній для молоді формі осмислити і пояснити причини занепаду Галицько-Волинської держави¹⁴.

У спогадах І. Крип'якевич згадував: “Революція підняла високо культурне життя України – появилось багато нових часописів, журналів, видавництв. Київське видавництво “Вернигора” запросило написати підручник для початкової і середньої школи”¹⁵. Упродовж одного місяця було написано підручник для початкової школи. Усі підручники й популярні нариси під назвою “Мала історія України” та “Коротка історія України” мали розділи про княжу добу, втім про Галицько-Волинську державу. Окремі статті Івана Крип'якевича присвячені питанням історичної географії галицьких земель княжих часів, зокрема “Княжий Самбір та Самбірська волость”¹⁶.

У міжвоєнний період поряд із ґрунтовними науковими студіями, головню про козацьке військо й державу Б. Хмельницького, І. Крип'якевич готував науково-популярні праці. Серед них відзначимо: “Княжі могили в Галичині”¹⁷, “По княжім Львові”

¹³ Дашкевич Я. Іван Крип'якевич – історик України. Його ж. *Постаті. Нариси про діячів історії, політики, культури*. Львів 2007, с. 482.

¹⁴ *Там само*, с. 482.

¹⁵ Крип'якевич І. Спогади..., с. 114.

¹⁶ Його ж. Княжий Самбір і Самбірська волость. *Літопис Бойківщини*. 1938, № 10, с. 26–33.

¹⁷ Його ж. Княжі могили в Галичині. *На вічну пам'ять героям*, Львів 1921, с. 13–14.

(на спомин проходу 2.11.1924)¹⁸, “Слідами княжого Львова. Топографія”¹⁹, “Наші княжі столиці та їх пам’ятки”²⁰, “Пам’ятки княжих часів у Перемишлі”²¹, “Галицька держава”²². Окремим виданням опубліковано брошуру “Князь Ярослав Осмомисл (1158–1187)”²³. Зацікавлення особою князя Ярослава Осмомисла стимулювало відзначення 800-річчя його смерті та віднайдення гаданої могили в Успенському соборі Галича.

До популярних праць І. Крип’якевича належав розділ про княжу добу у “Великій історії України”, яку видав Іван Тиктор 1935 р., однак основну частину тексту написав М. Голубець. Всі інші розділи І. Крип’якевич лише відредагував. В “Історії українського війська” 1936 р. окремі розділи про військо княжої доби написав також І. Крип’якевич. Він підготував до друку першу частину “Історії української культури” про побут.

Серед усіх його підручників найважливішою стала “Історія України”, опрацьована упродовж 1941–1943 рр. Власне, це – не просто підручник, а новаторський на той час синтез та узагальнення основних подій українського минулого. Розділ шостий називався “Галицько-Волинська держава” і складався з восьми параграфів, написаних на підставі власних студій.

Коли стало зрозуміло, що Львів знову захоплять радянські війська, І. Крип’якевич намагався емігрувати, проте не виїхав, а лише встиг передати Володимирі Кубійовичу і Миколі Шлемкевичу рукопис своєї “Історії України”, при тій нагоді сказавши: “Це моя найкраща праця – синтеза історії України. Видайте її”²⁴. Вона була опублікована під егідою Наукового

¹⁸ Крип’якевич І. По княжій Львові (на спомин проходу 2.11.1924). *Діло*. 1924, ч. 250. 8 листопада.

¹⁹ Його ж. Слідами княжого Львова. Топографія. *Стара Україна*. 1924, ч. 12, с. 184–185.

²⁰ Його ж. Наші княжі столиці та їх пам’ятки. *Календар т-ва Просвіта на 1926 рік*. Львів 1925, с. 91–96.

²¹ Його ж. Пам’ятки княжих часів у Перемишлі. *Український голос*. 1927, № 2 (384), 7 січня.

²² Його ж. Галицька держава. *Календар-альманах на 1944 р.* Краків; Львів [1943], с. 99–107.

²³ Його ж. *Князь Ярослав Осмомисл (1158–1187)*. Львів 1937, 48 с.

²⁴ Кубійович В. Автор найкращої “Історії України”. *Україна..*, с. 711.

товариства ім. Т. Шевченка у Мюнхені 1949 р. і повторена без жодних змін 1971 р.²⁵ За виданням 1948 р. львівське видавництво “Світ” 1990 р. випустило її накладом 200 тисяч примірників, проте насправді надруковано і додаткові примірники, про які не зазначено у документації, тому не відомо яка кількість книг насправді побачила світ. У цих виданнях замість справжнього прізвища фігурує псевдонім Іван Холмський, що натякав на походження автора з Холмщини. Текст цієї праці також було передруковано у місячнику “Дзвін”²⁶.

Другий примірник машинопису залишився вдома і на ньому автор пізніше з конспіративною метою поставив дату 1938 р., мовляв, книжка написана давно, за кордон вивезена без відома автора, а на Заході опинилася ще тоді, коли друкування за кордоном не було політичним злочином, як це було в Радянському Союзі. Як згадував Ярослав Ісаєвич, “коли Романа почало переслідувати КГБ, обидва брати передали йому на зберігання цей правлений рукою Івана Петровича машинописний примірник”²⁷. Наше порівняння показало, що істотних розбіжностей між книжковим та журнальним варіантом немає, крім того, що у книжці долучено примітки та інші додатки, автором яких не був І. Крип’якевич.

У доповіді І. Крип’якевича “Галичина в княжих часах” 28 жовтня 1943 р., що відома з короткого викладу в пресі, подано характеристику геополітичного становища, демографії, господарських і соціальних та політичних відносин Галичини²⁸, підкреслено, що Галицько-Волинська держава займала центральне місце у балтійсько-чорноморському регіоні, утримувала тісні зв’язки як з північними державами (Прусія), так і з південними

²⁵ Холмський І. *Історія України*. Мюнхен 1949; його ж. *Історія України*. Нью-Йорк 1971.

²⁶ Крип’якевич І. *Історія України*. Передмова Романа Крип’якевича. *Дзвін*, Львів 1990, № 5, с. 82–95; № 6, с. 105–116, № 7, с. 101–113; № 8, с. 98–108; № 9, с. 93–104; № 10, с. 111–124; № 11, с. 88–104; № 12, с. 97–110; 1991, № 1, с. 101–108, № 2, с. 125–132; № 3, с. 117–126.

²⁷ Ісаєвич Я. Зі спогадів про Івана Крип’якевича та його синів Петра Богдана й Романа. *Україна..*, с. 665.

²⁸ Крип’якевич І. Галичина в княжих часах: доповідь. (З викладової залі: Доповіді в Спілці науковців). *Наші дні*. 1943, ч. 12, с. 13.

країнами (Візантія). На думку дослідника, “Галицько-Волинська держава, якщо порівняти її з Київською, становить вищий ступінь розвитку; помітні у ній зразки західної державної організації, як королівський титул, вироблена адміністрація, повний військовий устрій та ін.”²⁹. Однак, зазначив вчений, хоча Галичина стала самостійною державою у змаганнях з Києвом, все ж галицькі князі не розривали зв’язків з давнім центром.

У 1954 р. на еміграції у Детройті (США) вийшов підручник “Нова історія України” у співавторстві з Мироном Дольницьким. Розділ “Княжі часи” належить І. Крип’якевичу. В “Нарисах історії Львова”, зокрема у розділі “Львів княжих часів”, І. Крип’якевич коротко виклав відомості про соціально-економічні відносини, торгівлю та побут³⁰. Вчений підкреслював, що Львів підтримував торговельні зв’язки з Торунем, який тоді перебував під владою німецьких рицарів. До галицько-волинських земель привозили західноєвропейське сукно, полотно та інші ремісничі вироби. Зі Львовом торгували такі міста, як Краків, Бреслав (польськ.: Вроцлав) та Прага. У княжому Львові щонайменше в трьох місцях, припускає автор, могла проходити торгівля – поблизу храмів святих Миколая, Івана Хрестителя, Параскеви П’ятниці³¹.

Підсумком планової роботи І. Крип’якевича в Інституті суспільних наук, присвяченої історії Галичини й Волині княжої доби, стала монографія “Галицько-Волинське князівство”. Цей рукопис завершено в грудні 1957 р. і передруковано на початку наступного року³². Пізніше історик до нього не повертався, текст редаговано у такий спосіб, щоб була надія пройти через цензурні рогатки. Хоч у всіх довоєнних працях І. Крип’якевича терміни “Галицько-Волинська держава” і “Галицько-Волинське князівство” вживалися як синоніми, однак цього разу він міг говорити тільки про князівство. Можна без перебільшення сказати, що в книзі немає тверджень, запозичених від інших авторів.

²⁹ Крип’якевич І. Галичина..., с. 13.

³⁰ Його ж. Львів княжих часів. *Нариси історії Львова*. Львів 1956, с. 26.

³¹ Там само.

³² Ісаєвич Я. Історія Галицько-Волинської держави Івана Крип’якевича. *Галицько-Волинське князівство*. Друге видання. Львів 1999, с. 9.

Після виходу І. Крип'якевича на пенсію його учні просили передати книгу для публікації в академічне видавництво, проте автор зволікав, говорив, що хотів би ще попрацювати над текстом, використати матеріали, знайдені археологами. Насправді основна причина полягала в тому, що І. Крип'якевич не хотів погоджуватися на марксистські “додатки”, без яких публікація була тоді неможливою.

Після смерті історика його сини Петро-Богдан і Роман передали працю Інституту суспільних наук і взяли участь в опрацюванні її до друку. Зокрема, Петро-Богдан звірив рукописний оригінал з правленим рукою автора машинописом. Книгу рекомендувала до друку Вчена рада інституту й запропонувала видавництву “Наукова думка”; її вихід передбачався у плані видань на 1973 рік. Проте рукопис навіть не встигли розглянути, коли відбувся новий поворот до загострення антиукраїнської політики. Книжку “знято з плану”³³. Але як тільки режим послабшав, працівники відділу історії України інституту поновили спроби її видати. Тих, від кого залежала публікація, вдалося переконати, що їм не загрожуватимуть неприємності, якщо ініціатором видання буде російський академік Борис Рибаків. Він погодився підписати відповідного листа і стати формальним відповідальним редактором, як тільки його переконали, що це – єдиний спосіб домогтися видання книжки. З підписом Б. Рибаків на титульному аркуші “Наукова думка” прийняла рукопис. Все ж, на початку й наприкінці тексту дописано речення й цілі абзаци, які суперечили основному змістові. У липні 1983 р. багатостраждальний рукопис віддали до набору, в лютому 1984 р. коректурний відбиток “підписано до друку”, тобто він отримав дозвіл цензури. У травні того ж року книга дійшла до читачів, хоча й трохи покаліченою. Все ж, її вихід, навіть у такому вигляді, став подією в науковому житті України. Працю надруковано накладом 4850 примірників, який вважався малим, тому вона відразу стала рідкістю³⁴. Друге видання монографії, зі змінами і доповненнями, побачило світ у Львові 1999 р., у ньому

³³ Ісаєвич Я. Історія..., с. 11.

³⁴ Там само, с. 13.

викреслено “доповнення”, внесені всупереч поглядам автора, відновлено місця в тексті й посилання на наукову літературу, які, на вимогу рецензентів і цензорів, пропущено 1984 р.

У книзі “Галицько-Волинське князівство” розглядається, здебільшого, політична історія. Не ігнорувалися також питання суспільного ладу і культури. Особливо цінні зауваження автора щодо боротьби княжої влади за об’єднання краю та висновки про міжнародне значення Галицько-Волинського князівства.

Спадщина І. Крип’якевича складається з друкованих та рукописних праць, а також архівних матеріалів. Якщо йдеться про архівну спадщину, то сучасні дослідники мають бути вдячні І. Крип’якевичу, який ще гімназистом збирав і зберігав архівні матеріали та особисті документи, листування, пізніше також рукописи своїх праць пов’язані з їх опрацюванням до друку. Впродовж усього життя І. Крип’якевич частково публікував архівні документи. При цьому він давав для використання власні нотатки тим дослідникам та краєзнавцям, працю яких він цінував. В останні роки життя Р. Крип’якевич також дозволяв користуватися документами з батькової спадщини, розуміючи їх значення в умовах тодішнього спалаху видавничого руху та національно-видавничих акцій. У 60-х роках розпочалася робота над “Історією міст і сіл Української РСР” у 26-ти томах, тоді свою картотеку джерел (друкованих і рукописних) та літератури, в т. ч. дуже рідкісної, яку історик збирав упродовж усього життя, він передав до відділу історії України Інституту суспільних наук. Це видання стимулювало поживавлення краєзнавчих досліджень, залучення місцевих документів до опрацювання історії України.

Порівняно рано став доступний дослідникам фонд І. Крип’якевича у ЦДІА України у Львові, який надійшов туди ще 1951 р. з ЦДІА УРСР у Києві³⁵. Фонд загалом невеликий за обсягом, включає 60 справ за 1892–1941 роки. Там зберігаються наукові записи І. Крип’якевича, листи, різні матеріали, пов’язані з його п’ятирічною педагогічною діяльністю у Жовкві.

---

³⁵ Сварник І. Особистий фонд Івана Крип’якевича у ЦДІА України у Львові. *Україна...*, с. 896.

Варто зазначити, що документи І. Крип'якевича знаходяться також у багатьох інших колекціях архіву: рукописи наукових праць і рецензій є у фондах НТШ (309), товариства “Просвіта” (346), редакцій “Літературно-наукового вісника” (401), “Старої України” (402), “Нових шляхів” (311), “Української Загальної Енциклопедії” (328), листи – у фондах Греко-католицької богословської академії у Львові (451), Протоігуменату монастирів василіан (684), особових фондах Ярослава Весоловського (361), Антона Крушельницького (361), Володимира Левицького (771), Михайла Мочульського (379), Осипа Назарука (359), Йосафата Скрутеня (376), Володимира Старосольського (360), Степана Томашівського (366) та деяких інших³⁶. Окремі матеріали І. Крип'якевича знаходяться в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського у Києві.

Впорядкуванням свого архіву І. Крип'якевич інтенсивно займався перебуваючи на пенсії. Пронумеровано й підписано 284 папки, з позначками, які він не бажав передавати до державних сховищ. Інші папки впорядкували сини Петро-Богдан та Роман. Оскільки не вдалося організувати музей-квартиру І. Крип'якевича, невістка Леся Крип'якевич вирішила передати архів до відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника з умовою, що буде створено спеціальний підрозділ. Л. Крип'якевич звернулася до історика та джерелознавця Ярослава Федорука з проханням впорядкувати та зробити опис архіву. Він уклав іменний і географічний покажчики. Завдяки цьому легко виділити папки, що стосуються Галицько-Волинського князівства³⁷. Особливо важливими для вивчення історії Галицько-Волинського князівства є папки № 77, 80, 83. Крім папок, присвячених матеріалам про княжі часи Волині, Галичини та Холмщини, є ще й інші: “Київська Русь”, “Історичні ілюстрації”, “Світогляд давньої України”, а також група папок “Історичний атлас України”, “Архів Холмщини”. Праця Я. Федорука, звичайно, не вичерпує усього розмаїття матеріалів І. Крип'якевича. Водночас цей огляд (інвентарний опис) є

³⁶ Сварник І. Особистий фонд., с. 898.

³⁷ *Архів Івана Крип'якевича...*, с. 228.

доброю підставою для дальшого повного наукового опису унікальних матеріалів, зібраних тепер у кабінеті І. Крип'якевича у відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника.

Коли виникло питання про передачу основної частини архіву академіка на постійне збереження, то спершу розглядалася пропозиція Центрального державного історичного архіву України у Львові, який тоді очолював Орест Мацюк. Створити меморіальний кабінет в Інституті українознавства, директором якого колись був І. Крип'якевич, виявилось неможливо, насамперед через відсутність штатних одиниць у роки, коли співробітники місяцями не отримували заробітної платні. Врешті спадкоємець архіву Р. Крип'якевич, а пізніше Л. Крип'якевич слушно вирішили, що найкращим місцем буде відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника. У бібліотечних фондах можуть зберігатися рукописи, картотеки, книги і мистецькі твори (малярство, графіка), бібліографічні та інші збірники, меморіальні меблі. Тому сектор І. Крип'якевича у відділі рукописів має реальні шанси стати осередком дослідження творчої спадщини історика, а на подальшу перспективу – перерости у меморіальний музей.

Видання бібліографії всіх основних праць І. Крип'якевича, публікація інвентарного опису його архіву, рукописних матеріалів та документів про творчу лабораторію визначного історика – усе це створює нові можливості для активізації використання наукової спадщини академіка І. Крип'якевича як дослідника Галицько-Волинської держави.

Natalia Dubynka. IVAN KRYPIAKEVYCH – A HISTORIAN OF HALYCH-VOLYNIAN PRINCIPALITY

The article examines works by I. Krypiakevych, devoted to the history of Kievan Rus. It analyzes the archival materials of the scholar which deals with the cultural history of Western Ukraine. The article also provides the most important bibliography of works by I. Krypiakevych written on this problem.

Key words: I. Krypiakevych, Halych-Volynian Principality, bibliography.